

О. В. Дяченко*Дніпропетровський національний
університет імені Олеся Гончара***РОЗВИТОК ШЕВЧЕНКОЗНАВСТВА В КНР У ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ ст.**

Розглянуто розвиток шевченкознавства у Китаї з початку ХХ ст. і до сьогодні. Встановлено, що перші публікації віршів українського поета у Китаї вийшли друком у 1920-х рр. Спочатку вірші Тараса Шевченка друкувалися в українських виданнях нашої еміграції у Харбїні та Шанхаї. Видання творів Кобзаря китайською мовою почалося наприкінці 1920-х – на початку 1930-х рр. Вперше статтю про українського письменника та його вірш «Ой три шляхи широкїї» опублікував китайський письменник й літературознавець Чжоу Цзожень.

Загалом, у даній статті висвітлено праці у галузі шевченкознавства китайських літературознавців, серед яких Лу Сїнь, Сяо Сань, Чень Юань, Сунь Вей, Мен Хай, Чжан Тєсянь та ін. Найвидатнішим китайським шевченкознавцем на сьогодні залишається знавець слов'янських літератур, перекладач, літературний

критик професор Ге Баоцюань, який вперше здійснив переклади віршів Т. Шевченка на китайську мову з української (адже до цього попередники здійснювали переклади творів Кобзаря переважно з російської, німецької та англійської мов).

Також встановлено, що вивчення в КНР життя та творчості Тараса Шевченка входить до багатьох університетських курсів із зарубіжної літератури, а у школах вивчають китайською мовою «Заповіт», 2008 р. відкрито пам'ятник Кобзарю, а у 2016 р. вийшла збірка поезій китайською мовою яка містить 139 поетичних текстів Кобзаря.

Ключові слова: шевченкознавство, Китайська Народна Республіка, українсько-китайське співробітництво, Кобзар, Ге Баоцюань.

Дяченко О. В. Развитие шевченковедения в КНР в ХХ – начале ХХІ в.

Рассмотрено развитие шевченковедения в Китае с начала ХХ в. и до сегодня. Установлено, что первые публикации стихов украинского поэта в Китае вышли в свет в 1920-х гг. Сначала стихи Тараса Шевченко печатались в украинских изданиях нашей эмиграции в Харбине и Шанхае. Издания произведений Кобзаря на китайском языке началось в конце 1920-х – в начале 1930-х гг. Впервые статью об украинском писателе и его стихотворение «Ой три пути широкие» опубликовал китайский писатель и литературовед Чжоу Цзожень.

В общем, в данной статье освещены работы в области шевченковедения китайских литературоведов, среди которых Лу Сянь, Сяо Сань, Чэнь Юань, Сунь Вэй, Мэн Хай, Чжан Тэсянь и др. Самым выдающимся китайским шевченковедом сегодня остается знаток славянских литератур, переводчик, литературный

критик профессор Гэ Баоцюань, который впервые осуществил переводы стихов Т. Шевченко на китайский язык с украинского языка (ведь до этого предшественники осуществляли переводы произведений Кобзаря преимущественно с русского, немецкого и английского языков).

Также установлено, что изучение в КНР жизни и творчества Тараса Шевченко входит в многие университетские курсы по зарубежной литературе, а в школах изучают на китайском языке «Заповіт», в 2008 г. открыт памятник Кобзарю, а в 2016 г. вышел сборник стихов на китайском языке который содержит 139 поэтических текста Кобзаря.

Ключевые слова: шевченковедение, Китайская Народная Республика, украинско-китайское сотрудничество, Кобзарь, Гэ Баоцюань.

Dyachenko O. V. The development of Shevchenko's studies in the PRC in the 20th – at the beginning of the 21st century.

The article discusses the development of Shevchenko's Studies in China from the early twentieth century to the present day. The author established that the first publication of Ukrainian poet's poems in China were done in the 1920s. Originally poems by Taras Shevchenko were published in Ukrainian editions of our emigration in Harbin and Shanghai. Publications by Kobzar's poems in Chinese began in the late 1920s – early 1930s. First article about Ukrainian writer and his poem «Oh, three wide ways» was published by a Chinese writer and literary critic Zhou Tszozen.

Overall, this article is devoted to works in the field of Shevchenko's Studies by Chinese literary critics, including Lu Xun, Xiao Sanya Chen Yuan, Sun Wei, Meng Hai, Zhang Tesyan and others.

The most prominent Chinese expert in Shevchenko's Studies today is a connoisseur of Slavic literature, translator, literary critic Professor Ge Baotsyuan, who first translated the poems by Shevchenko from to Ukrainian Chinese (his precursors carried translations of Kobzar's poems mainly from Russian, German and English).

It is also found that studying of life and works of Taras Shevchenko in China is included into many university courses in foreign literature, «Testament» is studied in Chinese schools. In 2008 the monument to Kobzar was opened. A collection of Kobzar's poems in Chinese which contains 139 texts was published in 2016.

Keywords: Shevchenko's Studies, Republic of China, the Ukrainian-Chinese cooperation, Kobzar, Ge Baotsyuan.

Постать Тараса Шевченка та його творчість, громадська діяльність вплинула на багато поколінь українців. Ще у другій половині XIX ст. виникла нова галузь – шевченкознавство – наукове вивчення життя, творчості та багатогранної діяльності Тараса Шевченка, а також його місця в історії Східної Європи та в світовому літературному процесі. Вивчення спадщини Т. Шевченка – проблема невичерпна та багатобічна, якою цікавляться літературознавці по всьому світі. Не виключенням є і Китай.

Метою даної статті є ознайомлення з вивченням творчості Т. Шевченка та розвитком шевченкознавства у КНР. Забігаючи наперед зазначимо, що сьогодні вивчення творів українського поета входять до шкільної програми, тому не дивно, що майже кожен китайський учень може, як мінімум, розказати напам'ять «Заповіт».

Знайомство китайців з віршами Тараса Григоровича почалося завдяки українським емігрантам у Харбіні та, згодом, Шанхаї у 1920–1930-х рр., де проживало близько 15 тис. українців. Тут діяли українські школи, гімназії, об'єднання, зокрема, Рада української національної громади, Союз української молоді, Просвіта, видавалися різноманітні газети, у яких друкувалися твори Тараса Шевченка. У Харбіні й Шанхаї українці також мали свої радіопрограми. Звичайно, українські громади регулярно проводили заходи, присвячені Т. Шевченку.

Уперше ім'я Т. Шевченка прозвучало в Китаї на початку XX ст., коли в газеті «Мінсінь жибао» («Воля народу») відомий китайський письменник Чжоу Цзожень (роки життя 1885-1968) вмістив докладну розповідь про Т. Шевченка і подав перекладений старою літературною мовою «веньянь» вірш «Ой три шляхи широкії» [6, с. 27]. У 1921 р., до 60-х роковин від дня смерті Т. Шевченка, у журналі «Сяошо Юебао» («Щомісячник прози») інший відомий китайський письменник Лу Сін (1881-1936) надрукував переклад розділу «Стислий огляд української літератури» із книжки німецького літературознавця Густава Карпелеса «Загальна історія літератури» [6, с. 28]. Цей розділ став першим систематизованим дослідженням української літератури у Китаї. У ньому особливо увага приділена творчості Кобзаря, вміщено два його вірші, перекладені з німецької та російської мов. Перший – «Заповіт» у перекладі самого Лу Сіня, другий – «Сонце заходить, гори чорніють» у перекладі видатного китайського письменника, головного редактора журналу «Сяошо Юебао» Мао Дуня.

Відтоді, особливо в період 1940-1960-х рр., коли відбувався інтенсивний культурний обмін, твори Шевченка видавалися 44 рази, серед них понад 170 поезій, п'ять прозових творів, 33 ури-

вки зі щоденників і листів. Майже 40 китайських літературознавців брали участь у перекладі та популяризації творів Кобзаря в Китаї. Серед них, окрім згаданих, Сяо Сань, Чень Юань, Сунь Вей, Мен Хай, Чжан Тесянь, Ге Баоцюань та ін. [Там само].

У 1961 р. в Китаї урочисто і широко відзначено соті роковини з дня смерті Тараса Шевченка. Газети і журнали помістили ряд нових поетичних перекладів, декілька статей та наукових розвідок про життя і творчість поета. «Великий поет, незламний борець» – таку назву мала стаття Чжан Тесяня у журналі Спілки письменників Китаю Веньбао. Сунь Вей у статті «Співець народних повстань» розповів про життя поета, здійснив аналіз кількох його творів. У Пекіні відбувся вечір, присвячений поетові. В Уханьському університеті у вересні 1964 р., засновано під керівництвом Міністерства освіти Китаю першу і єдину секцію українських студій, у якій працювало 4 співробітники. Однак, з початком та розпалом «культурної революції» цю секцію було закрито і відновила вона свою діяльність у 1985 р. Наприкінці 1980-х рр. розробила такі лекції: «Загальне знання про Україну», «Культура і освіта в Україні», «Читання творів українських письменників», «Українська мова» [Там само, с. 30].

Найвидатнішим китайським шевченкознавцем на сьогодні залишається знавець слов'янських літератур, перекладач, літературний критик професор Ге Баоцюань (1913-2000), який тривалий час обіймав посаду старшого наукового співробітника Інституту зарубіжної літератури Академії суспільних наук Китаю і здійснив перші переклади віршів Т. Шевченка на китайську мову. У 1983 р. у шанхайському видавництві «І-вень» («Перекладена література») в серії «Бібліотека шедеврів світової літератури» вийшла книжка «Вибране віршів та поем Т. Г. Шевченка». До неї увійшло близько 80 поем і віршів, автобіографія поета, його автопортрети, із десятків малюнків, відтворено скануванням частину оригіналу «Заповіту». У передмові Ге Баоцюаня докладно розкрито основні віхи життя та творчості Т. Шевченка [3]. Він здійснив також переклад «Катерини» з українського академічного видання «Кобзаря» 1984 р.

Сам він у 1988 р. зазначав: «...у невеличкому будиночку в Нанкіні біля річки Янцзи я дивлюся на бронзову статую Шевченка, перекладаю «Кобзар», і мені здається, що я чую шум дніпрової хвилі...» [2]. Спочатку перекладач використав російський варіант віршів, однак бажання Ге Баоцюаня здійснити не лише точний переклад, але й гарний текст підштовхнули ученого у 70-річному віці вивчити українську мову. Праці китайського перекладача і дипломата були відзначені українською премією ім. Івана Франка [3].

Вважається, що найдосконаліші переклади творів поета увійшли до «Збірки поезій Т. Шевченка», виданої у 1990 р. видавництвом іноземної літератури «І лін» («Ліс перекладів»).

До творчості Т. Г. Шевченка зверталися й інші діячі культури Китаю. Видатний перекладач, письменник і художник, який нині працює у Пекіні, Гао Ман у статті «Розмова про Україну» так пояснює своє захоплення постаттю Кобзаря: «...Багато років потому я пережив різні політичні рухи, став мудрішим, став глибше розуміти творчість Шевченка. З почуттів глибокої поваги до нього я переклав поему «Катерина», «Заповіт» та ін. [8].

У 1989 р. Гао Ман реалізував свій давній задум: власним пензлем на папері «сюаньчжи» створив величний образ видатного українського поета, над яким зібралися хмари». Репродукції картин з відповідними коментарями автор опублікував у своїх книжках. Так, у виданні «Крила історії», вивчаючи видатних діячів культури, Гао Ман виклав розгорнуту біографію поета, вмістив портрети Кобзаря та зображення його пам'ятника у Києві. «Сповнений глибоких почуттів любові до Шевченка, я намалював його портрет на фоні Дніпра», – писав китайський митець [8]. Оригінал цієї виразної картини, у верхній частині якої китайською мовою викладено текст «Заповіту», на постійному зберіганні перебуває у Музеї літератури Пекіна.

З відкриттям у березні 1993 р. у Пекіні Посольства України в КНР щороку в українському дипломатичному представництві проводяться заходи зі вшанування пам'яті Великого Кобзаря. Інформацію про них розміщують на сайті Посольства [4, с. 8]. На початку 1990-х рр. китайська делегація на чолі з віце-президентом Академії живопису і каліграфії Юй Генхуєм відвідала Україну. До складу делегації увійшли двадцять видатних китайських культурних діячів – президентів і віце-президентів китайських художніх академій, директорів музеїв, галеристів, художників. Головною метою візиту було вивчення життя і творчості Тараса Шевченка. Китайська делегація відвідала музеї та історичні місця, пов'язані з життям і творчістю Шевченка в Києві, Каневі та Моринцях. У рамках візиту в Національному музеї Тараса Шевченка і Національній академії мистецтв України відкрились дві окремі виставки картин китайських художників, членів делегації.

На зустрічі в Міністерстві культури китайська сторона повідомила, що по завершенню поїздки буде реалізовано проект з шевченкіани – видати «Кобзар очима китайських митців» [1]. Міністерство культури України всебічно сприяло реалізації запланованих мистецьких проектів, які засвідчують високу взаємну зацікавленість у роз-

витку культурних взаємовідносин між Україною та Китайською Народною Республікою.

В одному з центральних парків китайської столиці, що має назву «Чаоян» 8 серпня 2008 р., у день відкриття Пекінської Олімпіади, було урочисто відкрито пам'ятник Кобзарю. Його автором є видатний китайський скульптор, куратор Музею мистецтв Цзіньтай, член Постійного комітету Всекитайського комітету Народної політичної консультативної ради КНР Юань Сікунь [7]. Пам'ятник являє собою бронзове погруддя поета на постаменті. З 2009 р. вже стало доброю традицією у шевченківські свята покладання дипломатами квітів до пам'ятника Т. Шевченку в парку Чаоян.

7 квітня 2009 р. уперше в одному з найстаріших вищих навчальних закладів КНР – Пекінському університеті було проведено літературно-мистецький вечір, присвячений 195-річчю з дня народження Т. Шевченка. Серед промовців з китайської сторони були керівники університету, літератори, вчені, викладачі та перекладачі творів поета. На заході була вдова відомого китайського знавця творчості видатного українця та перекладача Кобзаря Ге Баоцюаня – Лян Пейлань та один з найавторитетніших у Китаї дослідників слов'янських літератур професор Лі Мінбінь. На вечорі розповсюджували буклет, виданий китайською мовою, з біографією поета, репродукціями його картин, кількома поезіями, а також статті китайських науковців [4, с. 8].

У рамках відзначення 25-ої річниці Незалежності України та з нагоди 202-ї річниці від дня народження Тараса Шевченка 25 березня 2016 р. в Посольстві України в Китайській Народній Республіці відбулась презентація нового видання збірки поезій Шевченка китайською мовою в перекладі згаданого нами літературознавця Ге Баоцюаня. Збірка відкривається «Заповітом», а загалом містить 139 поетичних текстів Кобзаря. У заході взяли участь представники понад 10 вищих навчальних закладів Китаю, китайської Спілки дружби із закордоном, Національної бібліотеки Китаю, а також учені та митці, зокрема дружина перекладача Ге Баоцюаня Лян Пейлань, голова видавничого дому «Народна література» (він же спонсор видання) Гуань Шигуан, редактор видання Чжан Фушен, професор Пекінського університету Лі Мінбінь, запрошений професор Шанхайського університету іноземних мов, завідувач кафедри української фольклористики імені акад. Філарета Колесси Василь Івашків.

Представляючи збірку Тараса Шевченка, відомий китайський україніст, професор Пекінського університету Лі Мінбінь (він зокрема є автором першої статті про творчість і постать Шевченка в навчальному підручнику «Історія євро-

пейської літератури» для китайських студентів) зазначив, що творчість геніального українського поета відома в Китаї уже понад століття. Дослідник коротко оглянув історію перекладів творів Тараса Шевченка китайською мовою і водночас зазначив, що донедавна твори Кобзаря перекладалися переважно з російської мови, а це не давало змоги сповна зрозуміти оригінал. Дослідник належно оцінив працю визначного китайського шевченкознавця і перекладача Ге Баоцюаня, який

почав цікавитися спадщиною Шевченка ще наприкінці 1930-х рр. [Там само].

Також варто зазначити, що сьогодні вивчення творчості Шевченка передбачають окремі університетські курси вищих навчальних закладів Китаю, а наукові програми Інституту світової літератури Академії суспільних наук Китаю й Центру вивчення Росії та України Уханського університету – відповідні дослідження.

Бібліографічні посилання

1. В КНР издадут «Кобзарь» Тараса Шевченко на китайском языке [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://vlada.io/news/v-kitae-izdadut-kobzar-tarasa-shevchenko>.
2. Ге Баоцюань о переводе поэзии Тараса Шевченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://russian.dbw.cn/system/2014/04/25/000844116.shtml>
3. Данилова К. Когда мы с тобой встретимся – Т. Г. Шевченко и Ге Баоцюань [Електронний ресурс] / К. Данилова. – Режим доступу: URL: <http://russian.dbw.cn/system/2014/03/28/000829921.shtml>.
4. Івашків В. Тарас Шевченко китайською мовою / В. Івашків // Каменярь (Інформаційно-аналітичний часопис Львівського національного університету імені Івана Франка). – 2016. – № 3-4, березень-квітень. – С. 8.
5. «Кобзар» Т. Г. Шевченка у Китаї [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://svitua.org/index.php/>

novunu/ukraine/item/3152-kobzar-t-h-shevchenka-u-kytai.

6. Лю Дунг. Українознавство в Китаї / Дунг Лю // Сучасність. – 1990. – № 3 (березень). – Ч. 3 (347). – С. 27 – 31.
7. Посольство Китаю: у Китаї люди знають Тараса Шевченка і співають українські народні пісні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://ukranews.com/ua/news/53337-posol-kytayu-u-kytai-lyudy-znayut-tarasa-shevchenka-i-spivayut-ukrainski-narodni-pisni>.
8. Скирда Л. Гао Ман: «Україна – це мій світ мрій» / Л. Скирда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://liuskyrda.com.ua/gao-man-ukrayina-tse-mij-svit-mrij>.
9. Тесленко І. Іван Чирко, «китаєць» із Чернігівщини [Електронний ресурс] / І. Тесленко. – Режим доступу: URL: <http://www.umoloda.kiev.ua/number/278/171/9944>.

References

1. V KNR izdadut «Kobzar'» Tarasa Shevchenko na kitayskom yazyke [The ChPR will publish Taras Shevchenko's "Kobzar" in Chinese] [Electronic resource]. Access: URL: <http://vlada.io/news/v-kitae-izdadut-kobzar-tarasa-shevchenko>.
2. Ge Baotsyuan' o perevode poezii Tarasa Shevchenko [Ge Baotsyuan about the translation of Taras Shevchenko's poetry], 2014. [Electronic resource]. Access: URL: <http://russian.dbw.cn/system/2014/04/25/000844116.shtml> (in Russian).
3. Danilov, K., 2014. *Kogda my s toboy vstretimsya – T. G. Shevchenko i Ge Baotsyuan'* [When we meet with you – Taras Shevchenko and Ge Baotsyuan] [Electronic resource]. Access Mode: URL: <http://russian.dbw.cn/system/2014/03/28/000829921.shtml> (in Russian).
4. Ivashkiv, V., 2016. Taras Shevchenko kytays'koyu movoyu [Taras Shevchenko in Chinese]. *Kamenyar* [Mason] (Information-analytical magazine of the Ivan Franko Lviv National University), № 3-4, March-April, p. 8 (in Ukrainian).
5. «Kobzar» T. H. Shevchenka u Kytayi [Shevchenko's "Kobzar" in China] [Electronic resource]. Access: URL: <http://svitua.org/index.php/novunu/ukraine/item/3152-kobzar-t-h-shevchenka-u-kytai> (in Ukrainian).

svitua.org/index.php/novunu/ukraine/item/3152-kobzar-t-h-shevchenka-u-kytai (in Ukrainian).

6. Liu Dung, 1990. *Ukrayinoznavstvo v Kytayi* [Ukrainian Studies in China]. *Suchasnist'* [Modernity], № 3 (March), iss. 3 (347), pp. 27 – 31 (in Ukrainian).
7. *Posol'stvo Kytayu: u Kytayi lyudy znayut' Tarasa Shevchenka i spivayut' ukrayins'ki narodni pisni* [Embassy of China: China's people know Shevchenko and singing Ukrainian folk songs] [Electronic resource]. Access: URL: <http://ukranews.com/ua/news/53337-posol-kytayu-u-kytai-lyudy-znayut-tarasa-shevchenka-i-spivayut-ukrainski-narodni-pisni> (in Ukrainian).
8. Skyrda, L. *Hao Man: «Ukrayina – tse mий svit mriy»* [Gao Man, "Ukraine – the world of my dreams"] [Electronic resource]. Access: URL: <http://liuskyrda.com.ua/gao-man-ukrayina-tse-mij-svit-mrij> (in Ukrainian).
9. Teslenko, I. *Ivan Chyrko, «kytayets'» iz Chernihivshchyny* [Ivan Chyrko, "Chinese" from Chernihiv] [Electronic resource]. Access: URL: <http://www.umoloda.kiev.ua/number/278/171/9944> (in Ukrainian).

Надійшла до редколегії 22.07.2016